

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

з теми: **ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ У ГАЛУЗІ ОПЕРНОГО МИСТЕЦТВА**

Виконала: здобувачка вищої освіти
освітньої програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта
заочної форми здобуття вищої освіти

Вітик Людмила Ігорівна

Керівник: Московчук Л.М.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії
та методик початкової освіти

Рецензент: Борисова Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільський, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГАЛУЗІ ОПЕРНОГО МИСТЕЦТВА	10
1.1. Теоретичний аналіз музичної обізнаності як складової музичної культури молодшого школяра	10
1.2. Складові музичної обізнаності учня початкових класів	18
1.3. Потенціал дитячої опери у формуванні особистості молодшого школяра.....	26
РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ СУКУПНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГАЛУЗІ ОПЕРНОГО МИСТЕЦТВА ТА ЇХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА	33
2.1. Педагогічні умови формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва	33
2.2. Реалізація експериментальної програми розвитку музичної обізнаності учнів 4 класу в оперному мистецтві	41
2.3. Організація й результати експериментального дослідження... ..	47
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	71
Додаток А. Діагностувальна робота з виявлення рівня сформованості музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва до і після формувального впливу.....	71
Додаток Б. Плани-конспекти нетрадиційних уроків із вивчення основ оперного мистецтва в початковій школі	74
Додаток В. Словничок юного знавця опери.....	77

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному освітньому просторі розвиток музичної обізнаності молодших школярів набуває особливої актуальності. Музична обізнаність – це не лише обсяг знань про музику, її жанри, композиторів і твори, а передусім здатність до емоційного сприймання, осмислення, оцінювання й творчої інтерпретації музичних явищ. Саме в молодшому шкільному віці закладаються основи музичної культури, формуються естетичні смаки, чутливість до краси, здатність до художнього переживання. Тому формування музичної обізнаності є важливим чинником гармонійного розвитку особистості та становлення духовно багатой, культурної людини.

Жанр оперного мистецтва має особливе значення в цьому процесі, адже поєднує різні види мистецтва – музику, літературу, драму, живопис, сценографію, хореографію. Саме ця синтетичність зумовлює його потужний виховний потенціал, адже опера створює унікальні умови для формування цілісного художнього сприйняття. В умовах реалізації Концепції Нової української школи, одним із провідних напрямів якої є інтеграція змісту освіти, використання оперного мистецтва у навчально-виховному процесі відповідає сучасним освітнім трендам, сприяє розвитку міжпредметних зв'язків і формуванню компетентностей учнів у сфері мистецтва.

Проблематика формування музичної обізнаності молодших школярів висвітлювалася у працях сучасних науковців: Л. Масол, О. Ростовського, Г. Падалки, О. Олексюк, О. Овчаренко-Пешкова, О. Лобова, В. Черкасов, І. Чистякової, О. Щолокової та ін. Зокрема, О. Лобова підкреслює, що ефективна організація формування музичної обізнаності учнів початкової школи забезпечується дотриманням принципів послідовності та систематичності навчання, тісним поєднанням теоретичних знань із слухацькою та виконавською діяльністю, а також використанням спеціальних методів і технологій, спрямованих на розвиток практичних умінь [33, с. 69].

Разом із тим, у практиці музичної освіти спостерігаються низка суперечностей, що потребують наукового розв'язання, а саме:

– між зростаючими вимогами до інтеграції мистецької освіти та традиційною фрагментарністю її змісту;

– між потенційними виховними можливостями оперного мистецтва та його недостатнім застосуванням у навчально-виховному процесі початкової школи;

– між наявністю теоретичних досліджень з питань музичної освіти і браком практично орієнтованих методичних рекомендацій для ознайомлення дітей з оперою;

– між високим інтересом учнів до театральних музичних форм діяльності та обмеженими педагогічними умовами для їх реалізації;

– між потребою створення творчо-мотиваційного освітнього середовища та переважанням репродуктивних методів навчання.

Усунення зазначених суперечностей визначає необхідність проведення наукового пошуку та зумовлює вибір теми кваліфікаційного дослідження – **«Формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва»**.

Об'єкт дослідження – процес мистецького навчання учнів початкових класів у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Схарактеризувати понятійно-термінологічний апарат проблеми формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва, уточнити суть основних дефініцій.

2. Розкрити структуру та основні складові музичної обізнаності учнів початкових класів.

3. Охарактеризувати виховний та освітній потенціал дитячої опери як засобу формування музичної обізнаності й розвитку особистості молодшого школяра.

4. Обґрунтувати педагогічні умови формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва.

5. Розробити та впровадити експериментальну програму формування музичної обізнаності учнів 4 класу засобами оперного мистецтва.

6. Проаналізувати та узагальнити результати експериментального дослідження, визначити динаміку рівнів сформованості музичної обізнаності молодших школярів і підтвердити ефективність запропонованих педагогічних умов.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективність формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва зростатиме за умови реалізації експериментальної програми, яка інтегрує систему нетрадиційних типів уроків музичного мистецтва та позаурочну музично-творчу діяльність, спрямованих на створення творчо-мотиваційного освітнього простору в початковій школі.

Для досягнення мети дослідження та реалізації поставлених завдань було застосовано **комплекс методів**:

Теоретичні – вивчення, аналіз і систематизація психолого-педагогічної та музикознавчої літератури – для уточнення ключових понять дослідження («музична обізнаність молодшого школяра», «процес формування музичної обізнаності учня початкових класів») та обґрунтування теоретичних засад формування музичної обізнаності; систематизації, класифікації та узагальнення теоретичних, нормативних і емпіричних даних – для характеристики структурних компонентів музичної обізнаності учнів початкових класів і виявлення педагогічного потенціалу дитячої опери.

Емпіричні – спостереження, анкетування, тестування, бесіди, творче інтерв'ювання та виконання практичних завдань – для виявлення проявів музичної обізнаності учнів, їхніх інтересів і мотивації до оперного мистецтва, оцінювання рівня сформованості музичних умінь і творчих навичок у галузі

оперного мистецтва; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний) – для перевірки ефективності розроблених педагогічних умов та експериментальної програми розвитку музичної обізнаності учнів 4 класу у галузі оперного мистецтва.

Статистичні – кількісний і якісний аналіз даних, що дозволив оцінити динаміку змін рівнів музичної обізнаності молодших школярів, порівняти результати учнів експериментального класу до і після формувального впливу і перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов і програми формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає в тому, що:

- *уточнено* суть понять «музична обізнаність молодшого школяра», «процес формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва»;
- *конкретизовано* компоненти музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва (мотиваційний, когнітивний і діяльнісний) та показники рівнів сформованості музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва (високий, середній, низький);
- *розроблено* програму формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва, що інтегрує систему нетрадиційних типів уроків музичного мистецтва та позаурочну музично-творчу діяльність, спрямованих на створення творчо-мотиваційного освітнього простору в початковій школі;
- *подальшого розвитку* набула теорія і методика формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його теоретичні положення та експериментально підтверджені результати можуть бути використані у процесі підготовки навчально-методичних посібників з мистецтва

для початкової школи, розробленні освітніх програм і курсів, спрямованих на формування музичної обізнаності молодших школярів в оперному мистецтві. Матеріали дослідження можуть бути використані під час проходження здобувачами вищої освіти навчальних і виробничих педагогічних практик, а також упроваджені в освітній процес закладів загальної середньої освіти з метою підвищення ефективності формування музичної обізнаності учнів початкових класів.

Експериментальна база дослідження: Себечівська гімназія Белзької міської ради Львівської області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати дослідження обговорювалися під час виступів на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка (2024-2025, 2025-2026 н. рр.) і 10 конференціях: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (12-13 березня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський) – «Слухання та аналіз дитячих опер як засіб розвитку комунікативних навичок учнів початкових класів»; Наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2024-2025 н. р. (09-10 квітня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський) – «Формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва»; XI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (9-10 квітня 2025 р., Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка) – «Роль дитячих опер у формуванні музичної обізнаності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку»; II Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна початкова освіта: погляди молодих дослідників» (23 квітня 2025 р., Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) – «Визначення рівня розвитку емоційно-ціннісного критерію музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва»; Всеукраїнська науково-практична конференція «Інновації в початковій і спеціальній освіті: досягнення та перспективи» (14 травня 2025 р.,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького) – «Слухання дитячих опер українських композиторів як засіб формування музичної обізнаності молодших школярів»; Міжнародна науково-практична конференція Професійна підтримка в умовах постконфлікту: європейський досвід для українських фахівців (23 травня 2025 р., Український державний університет імені Михайла Драгоманова) – «Збагачення внутрішньої духовної сфери особистості молодшого школяра засобами участі у дитячих операх»; Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (15-16 жовтня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський) – «Методичні особливості формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва»; ІХ Всеукраїнська науково-практична конференція «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (з міжнародною участю, 22-23 жовтня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський) – «Творче інтерв'ювання як метод виявлення рівнів сформованості музичної обізнаності учнів початкових класів у галузі оперного мистецтва»; ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Актуальні питання сучасної освіти в Україні: виклики та перспективи. До 65-річчя педагогічного факультету» (5-6 листопада 2025 р., м. Кам'янець-Подільський) – «Результати експериментального дослідження формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва»; ХІІІ Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (6-7 листопада 2025 р., м. Хмельницький) – «Віртуальні екскурсії в оперний театр для молодших школярів».

Публікації. Основний зміст кваліфікаційної роботи відображено у 2 публікаціях:

1) Вітик Людмила. Формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені*

Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. Вип. XXI. С. 41-44.

2) Московчук Л. М., Вітик Л. І. Експериментальна програма розвитку музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць. Випуск 13. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редакційна колегія: Бахмат Н.В., Гудима Н.В., Мелекесцева Н.В. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. С. 85-91.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел (88 найменувань) і додатків (3). Загальна кількість сторінок – 78, з яких 70 – основного тексту. Кваліфікаційне дослідження містить 2 таблиці та 3 рисунки.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретико-експериментальне дослідження проблеми формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва. Відповідно до визначених мети та завдань дослідження отримано сукупність науково-теоретичних і практичних результатів, що розкривають особливості, умови та ефективність процесу формування музичної обізнаності учнів початкової школи в контексті оперного мистецтва.

1. Встановлено, що музична обізнаність молодшого школяра є необхідним і водночас достатнім комплексом музичних знань, умінь і практичних навичок, що відповідають їхньому віковому рівню. Цей комплекс забезпечує здатність дітей сприймати, аналізувати та оцінювати музично-драматичні твори на доступному рівні, а також застосовувати набутий досвід як у навчальній діяльності, так і в повсякденному житті.

Процес формування музичної обізнаності учнів початкових класів у галузі оперного мистецтва є послідовним, спеціально організованим і цілеспрямованим, що передбачає освоєння дітьми основних знань, умінь, навичок, цінностей оперного мистецтва і досвіду музично-драматичної діяльності в рамках як уроків, так і позаурочних заходів.

2. Музична обізнаність здобувача початкової освіти охоплює як теоретичні (поняття, уявлення, судження, правила), так і практичні складові. Вона виступає інтегративним показником розвитку особистості молодшого школяра, оскільки відображає сформованість комплексу музичних знань, умінь, навичок і ціннісних орієнтацій, необхідних для активної участі у музично-творчій діяльності.

Встановлено, що процес формування музичної обізнаності має виразну мотиваційно-ціннісну основу, яка розвивається через емоційний досвід дитини, інтерес до музичного мистецтва та внутрішню потребу в художньому самовираженні. Отримані знання та вміння реалізуються у різних видах музичної діяльності – слуханні, співі, грі на інструментах, імпрровізації, аналізі музичних творів, – що сприяє розвитку креативності, естетичного смаку та музичного мислення молодших школярів.

3. Дитяча опера володіє значним потенціалом у формуванні цілісної

особистості молодшого школяра. Вона виступає не лише засобом естетичного задоволення, а й ефективним інструментом розвитку художнього смаку, моральних орієнтирів, емоційної чутливості та соціальної компетентності. Завдяки поєднанню музики, драматургії та театральної дії дитяча опера забезпечує комплексний виховний вплив, недосяжний при ізольованому використанні окремих видів мистецтва. Дослідження підтверджують, що казковість сюжету, виразність образів, доступність музичних форм і залучення дітей до творчого процесу сприяють глибокому естетичному, моральному й емоційному розвитку учнів. Отже, інтеграція дитячих опер у освітній процес початкової школи є необхідною умовою формування музичної обізнаності та гармонійного розвитку молодших школярів.

4. Формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва забезпечується комплексом педагогічних умов, серед яких: організація сприятливого творчо-мотиваційного освітнього простору, що стимулює пізнавальну активність, художню ініціативу та позитивне ставлення до музики; використання нетрадиційних типів уроків музичного мистецтва, які через варіативність форм і методів навчання активізують інтерес, емоційне сприйняття й творчу уяву учнів; а також розвиток художнього мислення та естетичного сприймання оперного мистецтва в умовах позаурочної музично-творчої діяльності, що сприяє розширенню естетичного досвіду, формуванню смаку, творчій самореалізації та глибшому розумінню музично-театрального мистецтва.

5. Реалізація експериментальної програми «Відкрий для себе оперу», що поєднала цикл нетрадиційних уроків музичного мистецтва (урок-подорож, урок-театралізація, урок-творча лабораторія, урок-кінотеатр) та позаурочну пізнавально-творчу екскурсію до Львівського національного академічного театру опери та балету, довела її ефективність у формуванні музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва. Залучення учнів 4 класу до емоційно-пізнавальної взаємодії з оперним мистецтвом сприяло розвитку їх художнього мислення, естетичного сприймання, а також підвищенню інтересу до української дитячої опери як цінного засобу пізнання і творчого самовираження.

6. Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту підтвердив ефективність запровадженої програми «Відкрий для себе оперу» у процесі формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва. Зафіксовано суттєву позитивну динаміку показників: якщо на початку дослідження більшість учнів (75%) мали низький рівень сформованості, то після завершення експерименту низький рівень не виявлено зовсім. Натомість 37,5% школярів досягли високого рівня, а 62,5% — середнього, що свідчить про результативність педагогічних умов і змістово-методичного забезпечення експериментальної програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання : навч.-метод. посібник. Миколаїв : Іліон, 2018. 404 с.
2. Балух М. Теоретичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя на засадах компетентнісного підходу. *Педагогічний дискурс*. 2016. Вип. 21. С. 6–11. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/1181> (дата звернення: 15.05.2025).
3. Бахтін М. Театр у розвитку творчої особистості дитини : сучасний погляд / пер. та ред. І. Петрова. Київ : Академвидав, 2019. 58 с.
4. Боднарук І. Організація художньо-творчої діяльності учнів на уроках музичного мистецтва. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика*. 2021. Вип. 101. С. 6–13.
5. Борко І. М. Особливості української виконавської школи оперного мистецтва в контексті еволюції європейських традицій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 4. С. 161–167.
6. Бованенко О. О. Культура як фактор формування ціннісної орієнтації особистості в освітньому процесі. *Педагогічний альманах*. 2022. № 51. С. 7–11.
7. Ваганова Н. С. Естетичне сприймання як чинник формування художньо-творчої особистості учня. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 37. С. 45–49.
8. Васьківська Г. В. Освітнє середовище як чинник розвитку особистості в умовах Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 7. С. 190–195.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
10. Вишинська Я. П. Формування естетичного світосприйняття школярів засобами мистецтва. *Актуальні проблеми мистецької освіти*. 2020. Вип. 12. С. 80–85.
11. Горський В. С. Філософія в українській культурі: (методологія та історія) : філос. нариси. Київ : Центр практичної філософії, 2001. 235 с.
12. Гун Н., Левчук Л. Т., Панченко В. І. Мистецтво як феномен культури. Київ

: Либідь, 2010. 257 с.

13. Гусєва І. В. Культурна компетентність як чинник розвитку особистості. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. Вип. 2. С. 45–50.
14. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/dokumenty-shcho-regulyuyut-osvitu> (дата звернення: 16.02.2025).
15. Єрмаков О. С. Дитяча опера в системі музичної освіти школярів. *Музичне мистецтво і культура*. 2010. Вип. 12. С. 3–9.
16. Єрмаков О. І. Дитяча опера: питання естетики та специфіка жанру. *Мистецтвознавчі записки*. 2017. № 32. С. 154–159.
17. Зубарева О. Музично-творча діяльність як фактор забезпечення розвитку здобувачів початкової освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023. №1 (103). С. 52-60. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/284527> (дата звернення: 15.03.2025).
18. Ігнатівська О. І., Карпенко, Є. В. Дитяча опера: засіб естетичного виховання чи пережиток? *Слобожанські мистецькі студії*. 2025. Вип. 1 (07). С.43–49. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/art/article/view/521/489> (дата звернення: 19.03.2025).
19. Ігнатівська О. М., Карпенко, Є. А. Дитяча опера як засіб розвитку творчої особистості. *Музичне мистецтво і культура*. 2016. Вип. 23. С. 58–63.
20. Ізуграфова Н. Дитяча опера в контексті сучасної музичної культури. *Науковий вісник Одеської державної музичної академії ім. А. В. Нежданової*. 2008. Вип. 9. С. 27-45.
21. Кант І. Критика здатності судження / пер. з нім. В. Козловського. Київ : Юніверс, 1983. 527 с.
22. Карвацька Н., Савка С. Мотиваційне освітнє середовище як фактор підвищення якості навчання. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2021. № 2, С. 183–189.
23. Кирейко В. Три поросята : казка-опера для дітей. Київ : Музична Україна, 1990.
24. Кишакевич С. В. Формування змісту музичних дисциплін з урахуванням сучасних тенденцій розвитку методики викладання музичного мистецтва.

Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія». 2025. С. 240–245. URL:

<https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/248> ((дата звернення: 19.05.2025).

25. Ковальчук В. В. Формування творчого освітнього середовища в навчальному закладі. *Інноваційна педагогіка*. 2017. № 3. С. 4–8.

26. Комарова А. Культура: сутність та основні підходи до визначення. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. № 2. С. 10–15.

27. Конорська М. Дитячий театр, його шкода і користь. *Світло*. 1901. № 4. С. 25–29.

28. Концепція «Нова українська школа» : затв. наказом Міністерства освіти і науки України № 988-р від 14 грудня 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/napryamki-provadzheniya-reform/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 15.04.2025).

29. Косяк Л. О. Психологічні, педагогічні та естетичні аспекти формування вмінь художнього відтворення музичних образів у молодших школярів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 5 (109). С. 120–125.

30. Кравченко С. О. Науково-педагогічний аналіз понять «компетенція» та «компетентність». *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 5 (200). С. 34–38.

31. Кузьміна О. А. Жанрова своєрідність дитячої опери в композиторській практиці ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист.-ва : 17.00.03. Харків, 2019. 21 с.

32. Кушнір К., Нагорна Д. Розвиток музичних здібностей молодших школярів засобами інструментального музикування. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2023. № 2. С. 34-39.

33. Лобова О. В. Музична освіта молодших школярів в умовах Нової української школи : навч.-метод. посібник. Суми. 2024. 143 с.

34. Лобова О. Музично-творчий розвиток молодших школярів засобами музично-рухливої діяльності. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2016. Вип. 2 (53). С. 109–121.

35. Лобова О., Сбруєва А., Бойченко М. Формування культурної компетентності школярів у процесі мистецької освіти в «Новій українській школі». *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. Вип. 3–4. С. 266–276.

36. Лобова О. В. Формування музичної компетентності учнів засобами інтегрованої мистецької освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. 2020. № 29(4). С. 54-61.

37. Лобова О. В. Формування основ музичної культури молодших школярів : теорія і практика : монографія. Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2010. 516 с.

38. Лютько Л. Феномен оперотерапії на прикладі казкових творів Е. Хумпердинка. *Музична академія*. 2013. № 1. С. 85–90.

39. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. *Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів*. Харків : Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

40. Масол Л. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». С. 36–52. URL: https://library.kpnu.edu.ua/ufd/page_lib.php (дата звернення: 25.04.2025).

41. Мачуський В.В. Професійна компетентність педагога закладу позашкільної освіти. *Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Кропивницький, 25 квітня 2025 р.) . РВВ ІЦДУ ім. В. Винниченка, м. Кропивницький. 2025. С. 145-149. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746371/> (дата звернення: 25.05.2025).

42. Мейтус Ю. Лисичка, Котик і Півник : дитяча опера. Київ : Музична Україна, 1990.

43. Методи реалізації компетентнісного підходу у сучасній освіті / за ред. Н. В. Морзе. Київ : Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711991/1/10.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).

44. Міськова Н. М. Особливості формування музичної культури молодших школярів на сучасному етапі. URL:

<https://dspace.megu.edu.ua:8443/xmlui/bitstream/handle/123456789/947>

(дата

звернення: 12.02.2025).

45. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: Концептуальні засади реформи освіти (НУШ). Київ. 2017. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/napryamki-provadhennya-reform/nova-ukrainska-shkola>

(дата звернення: 09.04.2025).

46. Мозгальова, Н. Г. Дитячі опери українських композиторів в практиці інструментально-виконавської підготовки вчителів музики. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки* : зб. наук. статей. Запоріжжя. 2010. № 1(12). С. 80–83.

47. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Т. 1. А–К. Київ : АКОНІТ, 2003. 926 с.

48. Овчаренко-Пешкова О. С. Методологічні засади формування художньо-творчої компетентності учнів на уроках музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. 2022. № 20. С. 62-66.

49. Овчаренко-Пешкова О. С. Формування художньо-творчої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі виконавської діяльності. Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. 2024. URL: <https://www.researchgate.net/publication/381968549> (дата звернення: 05.04.2025).

50. Околович І., Кутняк І. Сучасні концепції музичного виховання в художньо-освітньому просторі. *Молодий вчений*. 2021. № 8(96). С. 278-282.

51. Олексюк О. Засоби масової інформації у формуванні загальнокультурної компетентності учнівської молоді. *Освітологічний дискурс*. 2013. Вип. 2. С. 80–90.

52. Олексюк О. М. Теорія та історія музичної освіти : навч. посіб. Київ : Університет Грінченка, 2024. 212 с.

53. Падалка, Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2010. 254 с.

54. Панченко О. І. Формування художнього смаку школярів у процесі музично-естетичного виховання. *Науковий вісник МДУ імені М. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2010. Вип. 10. С. 61–65.
55. Поліщук О. А. Художнє мислення як предмет міждисциплінарного дослідження. *Філософські обрії*. 2009. № 22. С. 142–148.
56. Пономаренко Т. М. Теоретико-методичні засади формування культурної компетентності учнів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Київ : КУБГ, 2018. 420 с.
57. Приходченко, К. І. Методологічні засади створення творчого освітнього простору. *Освітологічний дискурс*. 2011. № 1. С. 68–70.
58. Приходченко К. І. Творче освітнє середовище школи як чинник розвитку особистості. *Педагогічний альманах*. 2008. № 3. С. 105–111.
59. Ракітянська Л. Наукові підходи як теоретико-методологічне підґрунтя педагогічних досліджень // *Наукові записки : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 163. С. 124–129.
60. Растригіна О. В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва: функціональні аспекти музичних знань. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2023. № 87. С. 115-122.
61. Романец Д. О. Дитяча опера: історіографія питання. *Мистецтвознавчі записки*. 2017. Т. 32. С. 423–432.
62. Романец Д. О. Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть : дис. ... д-ра філософії : 025 / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2021. 326 с.
63. Ростовський, О. Я. Методика викладання музики в основній школі : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 272 с.
64. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 216 с.
65. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.

66. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.
67. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ : Генеза, 2012. 512 с.
68. Сафарян І. Г. Художньо-образне мислення як складова творчої діяльності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Серія «Філологія». 2023. Вип. 35. С. 70–75.
69. Сисоєва С. О. Творчість як психотерапевтичний ресурс особистості в умовах воєнного часу. *Освітологічний дискурс*. 2024. Т. 3. № 1. С. 30–34.
70. Сікорська, І. М., Толошняк, Н. А. Опера. *Енциклопедія Сучасної України* / гол. ред. І. М. Дзюба та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-75547> (дата звернення: 05.02.2025).
71. Словник-довідник музичних термінів / уклад. І. С. Ляшенко, Л. О. Іванова. Київ : Музична Україна. 2006. 295 с.
72. Сметана, О., Сірук, Б., Онищук, Н. Особливості розвитку художньо-виразного мислення у процесі мистецької освіти. *Мистецтвознавчі студії*. 2024. № 15. С. 32–36.
73. Словник іншомовних слів / за ред. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2000. 1017 с.
74. Словник сучасного українського сленгу / уклад. М. І. Пазяк та ін. Київ : Довіра, 2006. 448 с.
75. Словник української мови : у 20 т. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 11. 864 с.
76. Степанова, Л. П. Дитяча опера як засіб формування навичок педагогічного спілкування майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. С. 20–27.
77. Сутність компетентнісного підходу в навчанні. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719709> (дата звернення: 25.02.2025).
78. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Статті ; упоряд. Р. Т. Дідула. 2013. Т. 5. Львів : Сполом. 488 с.

79. Ткаченко І., Шуо Л. Музично-естетична культура школярів: теоретичні аспекти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 2 (126) С. 41-48. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/%D0%A2%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 25.03.2025).
80. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / С. І. Матвієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2017. 297 с.
81. Терешенко Н. В. Естетичне виховання засобами бальної хореографії в системі освіти. *Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі* : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 трав. 2016 р.). Київ, 2016. С. 209–214.
82. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: початкова освіти. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/dokumenti-shcho-regulyuyut-osvitu> (дата звернення: 25.03.2025).
83. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 3–4 класи. 2019. URL: https://library.kpnu.edu.ua/ufd/page_lib.php (дата звернення: 25.03.2025).
84. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Абрикос, 2002. 742 с.
85. Черкасов В. Г. Теорія і методика музичної освіти : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 240 с. (Серія «Альма-матер»). С. 7–16.
86. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка : підручник. Київ : НАКККіМ, 2016. 264 с.
87. Шуо Л. Розвиток музично-естетичної культури школярів в умовах дитячої музичної школи : дис. канд. пед. наук : 01.04.02 / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2025. 217 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/4c58fb8b-a8b4-4ad3-a88c-6c0bbf53c19c> (дата звернення: 30.04.2025).
88. Щолокова О. П. Мистецька освіта у вимірах сучасності: проблеми теорії і практики : монографія. Дніпропетровськ, 2014. 301 с.